

صنعت گردشگری از دیدگاه اقتصاد

اقتصاد دانان از صنعت گردشگری به عنوان یک صنعت مولد سرمایه و اشتغال زا نام می برند و توجه خاصی به این صنعت دارند لذا معتقدند توسعه صحیح گردشگری به لحاظ اقتصادی موجب افزایش ارزش آوری می شود. صاحب نظران علم اقتصاد معتقدند اگر کشوری بتواند از پتانسیل ها استفاده کرده و چرخ های این صنعت را در کشورش به حرکت در آورد شاهد شکوفایی شگرفی در سطح اقتصاد کشور خواهند بود. تاثیر این صنعت از جهات مختلف قابل بررسی و مهم است که به تعدادی از این مولفه ها در زیر اشاره شده است:

- ورود ارز به کشور - اشتغال در بسیاری از زمینه ها - پویایی بازار خرده فروشی

- فعال شدن فرودگاه ها و سیستم های حمل و نقل - افزایش سرمایه گذاری

- افزایش تولیدات محلی و بومی و صنعتی (صنایع دستی و محصولات فرهنگی)

- افزایش میزان سرمایه گذاری بخش خصوصی (هتل سازی و سایر خدمات مرتبط)

ورود هر توریست به کشور ۸ ماه فرصت شغلی ایجاد می نماید و در آمدی به اندازه فروش ۵۰ تا ۱۰۰ بشکه نفت را به دنبال می آورد. از ابتدای سال ۱۳۸۱ تا کنون ۱۲۰۰ هزار نفر جهانگرد خارجی به ایران مسافرت نموده اند که این رقم رشد ۱۶ درصد را نسبت به سال گذشته نشان می دهد و نیز رشد ۲۷ درصد را نسبت به ۱۰ سال گذشته برای ایران به همراه داشته است. مقایسه ای تطبیقی نشان می دهد کشور همسایه ما ترکیه بیش از درآمد ایران از فروش نفت از صنعت جهانگردی کسب سود می نماید. به طوریکه این کشور در سال ۱۹۹۸ میلادی (۱۳۷۷) درآمدی بالغ بر ۸/۳ میلیارد دلار از صنعت جهانگردی کسب نموده و نیز ۳۲۰ هزار نفر از نیروی کار فعال و جوان خود را در این صنعت به کار گرفته است. تمامی این آمار و ارقام از گستردگی و عمق حیاتی این صنعت دارد و نیز نشانگر آن است که تنها جانشین درآمد صنعت نفت درآمد صنعت جهانگردی است.

درآمد جاری

توسعه صنعت توریسم به عنوان مهمترین بخش اقتصادی و ارزش آور جهان در بین همه کشورها مد نظر بوده است و تبلیغات گسترده نشان از توجه دولت ها به درآمدهای این صنعت بزرگ است. توسعه زیر ساخت های گردشگری یکی از چالشهای مهم توسعه اقتصادی در دنیاست و رقابت کشورها در این عرصه هم اینک به یک ماراتن صنعتی تبدیل شده است. فراگیری ابعاد سرمایه گذاری و اشتغال زایی صنعت توریسم یکی از ویژگی های این صنعت اقتصادی پایه است که علاوه بر زود بازده بودن ظرفیت های نامحدودی را نیز برای سرمایه گذاری ایجاد می کند. سازمان همکاری و توسعه جهانی را پس از بانکداری دومین بخش خدمات در تجارت بین الملل معرفی کرده است. بر اساس آمار منتشره در سال ۲۰۰۰ میزان سرمایه گذاری در بخش گردشگری ۷۰۱ میلیارد دلار یعنی معادل ۴/۹ درصد

کل سرمایه گذاری جهان بوده است. این رقم تا سال ۲۰۱۰ به بیش از ۱۴۰۰ میلیارد دلار معادل ۶/۱۰ درصد کل سرمایه گذاری های جهانی رسید. بر اساس آمار منتشره تا سال ۲۰۱۰ رشد صنعت توریسم ۴/۲ درصد و آمار گردشگران نیز به یک میلیارد نفر و درآمد جهانی این بخش به ۷۳۶ میلیارد دلار افزایش یافت. اگر چه از نیمه سال ۲۰۱۱ و در طول سال ۲۰۱۲ صنعت گردشگری به دلیل بحران های مالی در اروپا و آمریکا به شدت کاهش یافت اما این صنعت رتبه نخست درآمد زایی را برای کشورهای هدف همچنین به همراه داشته است. گستره جهانی صنعت جهانگردی باعث توسعه نوآوری های تکنولوژی جریان های سرمایه ای فرهنگ اطلاعات و افزایش درآمد ها و بهبود شرایط ارتباطات گردشگری در این کشورها شده است. در عصر حاضر که جهانگردی و شکوفایی اقتصادی صنعت توریسم به دغدغه مشترک جهانی تبدیل شده است کشور هایی موفق بودند که با ابتکار عمل و یافتن راه های جدید به نحو مطلوب از توانمندی های این بخش بهره برده اند. اکنون پس از رکود صنعت خودرو سازی از صنعت گردشگری به عنوان کلید توسعه برخی کشورها یاد می شود درآمد کلان این صنعت است در برخی کشور ها هم اینک جهانگردی را در اولویت دیگر برنامه های آنان قرار داده است. به گفته کارشناسان وابسته بودن ۵۰ درصد تولید ناخالص برخی کشور های کوچک جهان و محسوس بودن درآمد برخی کشور های بزرگ از گردشگری می طلبد که در کشور ایران به عنوان یک خاستگاه بزرگ گردشگری آسیا با تمدن و تاریخ کهن بیش از پیش در این بخش سرمایه گذاری شود. در سال ۲۰۰۱ تعداد گردشگرانی که از مالزی دیدار کرده اند ۷/۱۲ میلیون نفر و درآمد ارزی ناشی از توریسم این کشور کم سابقه کوچک آسیایی ۲/۵ میلیارد دلار بوده است. تا سال ۲۰۰۶ تعداد گردشگران این کشور به ۱۵ میلیون نفر رسید و درآمد ارزی آن از مرز ۸ میلیارد دلار گذشت. در ایران با توجه به وجود قدمت تاریخی و تنوع جاذبه های گردشگری صنعت گردشگری می تواند به عنوان صنعتی پر درآمد برای کشور باشد. درآمد ۱۰۰۰ دلاری هر توریست برابر با ۶۰ تا ۷۰ بشکه نفت است و صنعت گردشگری می تواند جایگزین صنعت نفت شود. جهانگردی یک صنعت مادر است و در آمد های این صنعت تنها به یک گروه و افراد محدود تعلق نمی گیرد بلکه شبکه ای از چرخش اقتصادی را می تواند به همراه داشته باشد. توسعه صنعت گردشگری در دنیا در بخش های مختلف هتل داری هواپیمایی کشتیرانی حمل نقل مراکز اقامتی تفریحی و بخش خدمات غذایی موجب اشتغال مستقیم و غیر مستقیم فراوانی در جهان شده است. براساس گزارش شورای جهانگردی و مسافرت جهانی از هر ۹ نفر کارمند و کارگر دنیا یک نفر در صنعت گردشگری مشغول است و تعداد این افراد در دنیا ۲۱۲ میلیون نفر است گردشگری شاهرگ اقتصادی بسیاری از کشور هاست تا جایی که برخی از دولت ها تا ۵۰ درصد از تولیدات ناخالص خود را وابسته به گردشگری می دانند. گردشگری و درآمد حاصل از آن توزیع درآمدها را متعادل تر و روند عمران منطقه ای را تسریع و فعالیتهای اقتصادی کشور را متنوع می کند گردشگری باعث جذب سرمایه های سرگردان افزایش درآمد ملی و ارز آوری از دیگر مزیت های شکوفایی بخش گردشگری است. در حال حاضر گردشگری در جهان به دو شیوه کلاسیک و مدرن صورت می گیرد که گردشگری کلاسیک و سنتی در جاذبه های تاریخی رخ می دهد و گردشگری نوین نیز از سوی مراکز علمی ودانشگاهی به عنوان گردشگری علمی میزبانی می شود. یکی از مولفه های

گردشگری نوین در جهان پرداختن به گردشگری علمی است و گردشگری علمی در زمینه صنعت توریسم در سطح دانشگاهها و دست آوردهای علمی می تواند به صنعتی در آمد زا برای دانشگاهها و مراکز علمی مبدل شود. بر اساس تعاریف جدید سازمان WOT ورد هر شخص خارجی به یک کشور به عنوان مسافر قلمداد می شود چرا که این افراد خارجی حتی اگر برای ترانزیت نیز سفر کنند برای خرید کالا و استفاده از هتل اقدام خواهند کرد .

به روز نبودن سیستم ناوگان حمل و نقل جاده ای کمبود امکانات زیر ساختی سیاحتی و زیارتی مشارکت نا کافی بخش خصوصی برای سرمایه گذاری عدم معرفی مطلوب پتانسیل ها و جاذبه های گردشگری نبود راهبرد مشخص در معرفی استعدادها و توانمندیها و عدم رشته آموزشی راهنمای گردشگری از موانع توسعه صنعت توریسم می باشد.

اثرات اقتصادی گردشگری

صنعت گردشگری دارای آثار اقتصادی و اجتماعی قابل ملاحظه ای می باشد . ایجاد اشتغال و دست یابی به درآمد ارزی پایدار و مناسب و همچنین شناخت متقابل فرهنگی در راستای صلح و وفاق بین المللی از آثار اجتماعی و اقتصادی این صنعت است . ایجاد اشتغال کسب درآمد ارزی برای کشور میزبان و بهبود تراز پرداخت ها افزایش درآمد های مالیاتی از محل فعالیت های اقتصادی مرتبط با گردشگری ایجاد تعادل منطقه ای تعدیل ثروت دگرگون ساختن فعالیت های اقتصادی و سوق دادن درآمد از مناطق شهری و روستاها و بالاخره جلوگیری از برون کوچی روستاییان از اثرات اقتصادی گردشگری محسوب می شود از طرفی در تنوع و غنا بخشیدن به اقتصاد محلی حائز اهمیت بسیار است برای تولیدات محلی اعم از صنایع دستی و یا محصولات کشاورزی جهت ارتزاق گردشگران بازارهای جدیدی ایجاد می کند علاوه بر آن در بهبود کیفیت فرآورده های کشاورزی صنایع دستی نیز موثر می باشد .

در اکثر ارزیابی های به عمل آمده از توسعه گردشگری در جهان سوم تاثیرات اقتصادی مهمتر از ملاحظات دیگر است.در حقیقت گردشگری به عنوان یک عامل اقتصادی عمده و بسیار موثر در سال های اخیر مورد توجه فراوان قرار گرفته و بدین علت سعی می شود که حتی الامکان از عوامل موثر در کاهش جریان گردشگری جلوگیری به عمل آمده و امکانات لازم جهت رشد و توسعه آن فراهم شود .

در کشورهای صنعتی توسعه صنعت گردشگری موجب تنوع درآمد ها و کاهش نا هماهنگی در اقتصاد می گردد و در کشور های در حال توسعه فرصتی برای صادرات ایجاد می کند که نرخ رشد آن از اشکال سنتی صادرات بیشتر است .

بنابراین گردشگری منبعی قابل اتکا در بسیاری از کشور های توسعه یافته و در حال توسعه است که می تواند تاثیر فزاینده ای بر روی افزایش درآمد چه در سطح ملی و نیز افزایش فرصت های شغلی افزایش دستمزد ها و تحول و گسترش تولیدات و ... داشته باشد .

علاوه بر این جولی لئونز (۱۹۹۵) عقیده دارد که یکی از بزرگترین منافع حاصل از صنعت گردشگری در نواحی و مناطق مختلف ایجاد درآمد و دستمزد برای افرادی است که در آن اشتغال دارند و نیز تاکید می کند که اغلب این شاغلان را افراد محلی و بومی تشکیل می دهند تاثیر اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی افزایش درآمد برای ساکنان مناطق گردشگری می باشد که می تواند به صورت فردی یا عمومی برای این مناطق به وجود آید .

تاثیر مثبت دیگر گردشگری می تواند ایجاد فرصت های شغلی جدید و نیز افزایش اشتغلا زنان و جوانان در فعالیت های مرتبط با این صنعت می باشد . اصولا اشتغال در صنعت گردشگری دارای اشکال مختلفی است که عبارتند از :

الف) اشتغال مستقیم : همانند اشتغال در هتل ها رستوران ها و ...

ب) اشتغال غیر مستقیم : که در بخش های عرضه کننده کالا همانند تولیدات کشاورزی شیلات و صنایع دستی می باشد .

ج) اشتغال القایی : شامل کسانی است که از درآمد افرادی که به طور مستقیم و غیر مستقیم در صنعت گردشگری فعالیت می کنند پشتیبانی می شوند .

د) اشتغال در بخش ساختمان : شامل افرادی است که در بخش احداث تاسیسات و زیر ساخت های گردشگری فعالیت می کنند .

توسعه گردشگری برای رشد اقتصادی و اجتماعی اهمیت ویژه ای دارد که می توان آن را به منزله نیروی محرکه توسعه اقتصادی در تمام کشور ها به حساب آورد هیچ کشوری نیست که فاقد مواد اولیه لازم برای توسعه گردشگری باشد آنچه که کشورها را از همدیگر متمایز می سازد خود به تنهایی جاذبه گردشگری به شمار می رود . بنابراین هر کشور با کوشش در خور و سرمایه گذاری مناسب در زمینه گردشگری می تواند وارد کننده جهانگرد بوده و از این راه به رشد اقتصادی خود کمک نماید .

گردشگری پول و جمعیت را از مراکز ثقل صنعتی به سوی روستاها و نقاط طبیعی می کشاند و یا تعداد زیادی را به سوی مراکز شهری روانه می سازد و این حرکت آنها باعث بازده مضاعف در اقتصاد کشورهای جهانگرد پذیر می شود . گردشگری در تنوع و غنا بخشیدن به اقتصاد محلی نیز حائز اهمیت بسیار است برای تولید محلی اعم از صنایع دستی و یا محصولات کشاورزی جهت ارتزاق گردشگران بازارهای جدیدی ایجاد می کند علاوه بر آن در بهبود کیفیت فرآورده های کشاورزی و صنایع دستی نیز موثر می باشد . همچنین در احیا و بازسازی شهر ها خصوصا شهر های

تاریخی نقش مهمی دارند چرا که در صورت عدم دریافت درآمد ناشی از این اماکن و تخصیص بودجه لازم برای ابقای آنها این گونه مراکز به تدریج رونق و اهمیت خود را از دست می دهند و از این رهگذر منافع اقتصادی ناشی از جذب گردشگر نیز منتفی می شود.

تاثیر گردشگری از بعد درآمد زایی تولید ناخالص ملی تسریع جریان پول و تقویت بنیه اقتصادی بر هیچکس پوشیده نیست این قسم از فعالیت درآمد مردم محلی را از طریق حقوق و دستمزد افزایش می دهد به علاوه امکان حصول درآمد های دیگر از طریق ارائه مشاغل در دیگر بخش ها نظیر ساختمان تعمیرات تامین مایحتاج کرایه اتومبیل و ... نیز وجود دارد یکی از منابع درآمد صنعت گردشگری مالیات است که از محل مالیات های دریافتی فروش تامین می شود. گردشگری تا میزان ۶ درصد درآمد های مالیاتی که سالانه عاید دولت می شود را ایجاد می نماید گردشگری ارز آور بوده و سبب توسعه بست تجارت خارجی و صادرات نامرئی و بهبود تراز پرداختها نیز می شود .

همچنین گردشگری در ایجاد فرصت های شغلی و کاهش معضل بی کاری با تصحیح الگو و ایجاد ظرفیت های شغلی پایدار و مستمر نقش به سزایی دارد. ۱۵ درصد از مشاغل در سطح جهانی به بخش گردشگری اختصاص دارد. اگر چه بخش گردشگری پتانسیل بسیار بالایی از ارتباط با اشتغال دارد لکن قدرت اشتغال زایی آن بستگی به عواملی نظیر تعداد گردشگران تعداد شب اقامت آنها و میزان پر بودن اتاق ها دارد طبق مطالعات انجام شده در ایران با پر بودن ۷۹ درصد اتاق ها و اقامت ۴/۵ شب به ازای هر دو اتاق یک فرصت شغلی ایجاد شده است . واقعیت آن است که علاوه بر ایجاد فرصت های شغلی مستقیم به دو نوع فرصت شغلی یکی غیر مستقیم و دیگر القایی نیز باید توجه کرد . مراد از فرصت شغلی القایی اشتغالی است از نتیجه هزینه کردن و خرج کردن درآمد افرادی که به طور غیر مستقیم در این صنعت شاغلند ایجاد می شود .

سازمان جهانی گردشگری در این رابطه چنین بیان می کند :

الف) اشتغال مستقیم اشخاصی که در موسسات مرتبط با گردشگری کار می کنند از قبیل هتل ها رستوران ها فروشگاه های گردشگری و آژانس های مسافرتی

ب) اشتغال غیر مستقیم مشاغل ایجاد شده در بخش های عرضه از قبیل کشاورزی شیلات و صنایع

ج) اشتغال القایی اشخاص که از طریق خرج کردن درآمدی که شاغلان مستقیم و غیر مستقیم کسب کرده اند حمایت می شوند

د) اشتغال ساختمانی شغل هایی که در بخش احداث زیر بناهای گردشگری تولید می شوند (این اشتغال معمولاً موقتی است ولی ممکن است در جاهایی که توسعه مداوم گردشگری وجود دارد بسیار طولانی باشد)

